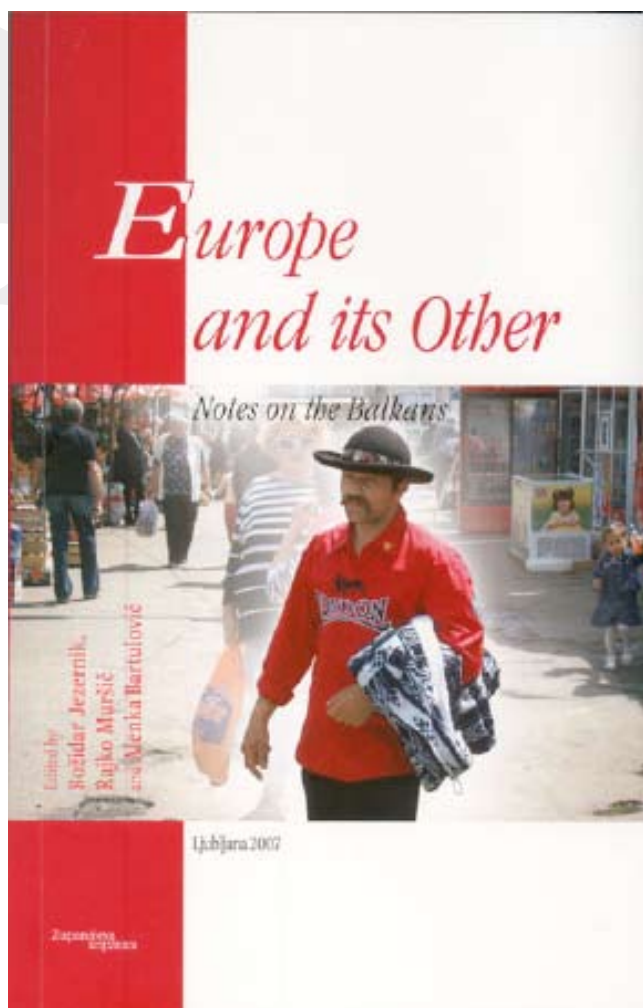

Andreja Mesarič

Božidar Jezernik, Rajko Muršič, Alenka Bartulović, ur.: *Europe and its Other: Notes on the Balkans*. Ljubljana: Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta, Zbirka Zupaničeva knjižnica, 2007.

Kula let. 1, št. 1, 2008, str. 94 - 95.

Pred kratkim objavljeni zbornik *Europe and its Other: Notes on the Balkans* sestavlja deset tematsko precej raznolikih prispevkov, ki pokrivajo različna območja in časovna obdobja. Povezujejo pa jih skupne teme, kot so nacionalizem, religija, prehod iz obdobja imperijev v dobo nacionalnih držav, zgodovinski spomin in percepcije ter popularna kultura. Kratek uvodni prispevek urednikov Božidarja Jezernika in Rajka Muršiča vpelje bralca v zbrane članke z razmislekom o pomenu Balkana kot Drugega Evrope – o imaginarni podobi Balkana, ki so jo iz relativne zgodovinske pozabe politične elite in mediji potegnili pred petnajstimi leti ob razpadu Jugoslavije in vojnah, ki so mu sledile. Po besedah urednikov je namen besedil v zborniku »redefiniranje pojma Balkana kot zamišljene regije na

margini Evrope in hkrati redefiniranje nenehno na novo nastajajočih pojmov same Evrope«.

Božidar Jezernik v svojem prispevku razvija že v uvodu zastavljeno misel o pomenu Balkana za evropsko samoidentifikacijo. Prav v evropeizaciji Balkana vidi tudi razlog za njegovo balkanizacijo. Jezernik opozori na navidezni paradoks, da je, kljub sodobnemu izpostavljanju strpnosti in multikulturalnosti kot dveh izmed osrednjih vrednot Evrope, do nestrpnosti med različnimi balkanskimi narodi pripeljala ravno njihova evropeizacija. S stremljenjem k evropski modernosti, ki se je kazala predvsem v preoblikovanju urbanega prostora in prisvojitvi modela nacionalne države, je Balkan izgubil tradicionalno medreligijsko in medetnično strpnost – ravno tiste značilnosti, zaradi pomanjkanja katerih ga zdaj Evropa obtožuje barbarskosti.

Cathie Carmichael postavi primer Balkana v širši kontekst (pre)oblikovanja verskih in nacionalnih skupnosti v otomanskem in ruskem imperiju. Skozi osredotočanje na obdobje od leta 1870 do leta 1923 pokaže na posledico nastanka nacionalnih držav na tem območju, namreč na simbolno in fizično nasilje nad pripadniki verskih in etničnih manjšin (te so bile v primeru otomanskega imperija preko sistema miletov zlite v enotne kategorije) – nad muslimani na območjih, kjer so se Otomani umikali, nad kristjani, v prvi vrsti Armenci, v preostanku otomanskega imperija, preden je izdihnil in rodil turško republiko (od tod tudi ločnica 1923 pri obravnavanem obdobju), ter nad Judi v Rusiji.

Bojan Baskar pozornost usmeri na drugi imperij, ki je ugašal v istem obdobju, in sicer na Avstroogrsko monarhijo oziroma današnje spomine nanjo. Ugotavlja, da lahko s pomočjo razumevanja avstronostalgije, nostalgije za nekdanjo habsburško monarhijo, bolje razumemo pojave jugonostalgije, nostalgije za socialistično Jugoslavijo, ki se je pojavila po njenem razpadu. Baskar ugotavlja, da v obeh primerih igra pomembno vlogo nostalgija po etnični in kulturni raznolikosti ter nadnacionalnih identitetah.

Perceptij in spominov na socialistično Jugoslavijo se loteva tudi Petra Stefanovič, tokrat v primerjavi s Španijo v času Francove diktature. Vzprednicam med obema državama in obdobjema sledi skozi leposlovje, glasbo in kinematografijo. Na temelju anket ugotavlja, da slovenski

anketiranci precej bolj naklonjeno gledajo na »Titovo Jugoslavijo« kot pa španski anketiranci na »Francovo Španijo«. Pri interpretaciji teh rezultatov se, čeprav neodločno, nagiba k dokaj poenostavljenemu mnenju, da ta razlika izhaja iz pomanjkanja časovne distance v primeru Slovenije.

Rajko Muršič se s svojim prispevkom prav tako navezuje na jugonostalgijsko, tokrat na primeru ambivalentnih percepcij Balkana v Sloveniji. Te se gibljejo med negativnimi stereotipi zaostalosti in primitivnosti ter glasbenim uživanjem skozi Drugega. Kot pomemben prostor slednjega izpostavi tako imenovani balkanski žur, kjer udeleženci prevrednotijo negativne konotacije balkanskosti ter izživijo svoja pojmovanja tega, kaj pomeni biti Balkanec.

Prispevek Rista Pekke Pennanena se ponovno navezuje na glasbo. Gre za podrobno zgodovinsko analizo gramofonskih posnetkov profesionalnih ljudskih glasbenikov in konteksta njihovega nastanka v Sarajevu v letih 1907 in 1908, kjer so bili posneti za komercialno distribucijo. S pomočjo arhivskega gradiva in ohranjenih posnetkov poda pregled posnetih skladb in oris življenja glasbenikov, ki so sodelovali pri posnetkih, kot tudi bežen vpogled v prodajno življenje posnetkov.

Na Bosno in Hercegovino se navezuje tudi prispevek Alenke Bartulović. Obsežnemu pregledu sodobnih teorij o identitetah in nacionalizmu sledi analiza postavitve spomenika Brucu Leeju v Mostarju leta 2005 kot poskusa presežanja nacional(istič)nih delitev in iskanja sidrišč za skupno bosansko-hercegovsko identiteto. Z izpostavljanjem elementov »antinacionalističnega« diskurza v kontekstu, v katerem se je večina raziskovalcev do sedaj posvečala nacionalističnim ekskluzivizmom, tako predstavlja prijetno osvežitev.

Saša Nedeljković se v svojem prispevku na primeru Srbije posveča nacionalizmu in kosovskemu mitu, kot sta se izražala v uradnem diskurzu vojske in oblasti, ki mu

sledi skozi analizo prispevkov v reviji *Vojska*. Dotakne se tudi odnosa državljanov do tega diskurza, a glede na to, da je bila raziskava opravljena med študenti, so rezultati verjetno precej specifične narave. V prispevku zmoti tudi način rabe besede Srbi (*the Serbs*), ki včasih spominja na generalizacije iz obdobja, ko je etnografova avtoriteta veljala za nesporno.

Frank Kressing podaja zgodovinski pregled bektaišizma v Albaniji, neortodoksnega islamskega derviškega reda, ki je bil v zgodovini večkrat povezan z albanskim nacionalizmom. Sprašuje se tudi o prihodnosti te in drugih religij v Albaniji v obdobju, ko so se v državi, kjer je bila religija več desetletij prepovedana, pojavile številne krščanske in islamske versko obarvane organizacije iz drugih držav.

Zbornik zaključi prispevek Narcise Štiuce o Italijanih v romunski pokrajini Dobrudži. Gre za potomce priseljencev, ki so prišli v 19. stoletju kot kmetje in tistih, ki so se priselili v začetku 20. stoletja kot kamnoseki. Prispevek se posveča spremembam znotraj italijanske skupnosti do današnjega dne in njihovi interakciji z večinskim romunskim prebivalstvom.

Zbornik *Europe and its Other: Notes on the Balkans* se dotika tako podobe kot raznolike realnosti Balkana v sodobnosti in nedavni zgodovini te obrobne regije Evrope. Že sama tematska širina zbornika razbija enotno stereotipno podobo Balkana, žal pa posamezni članki v zborniku niso enakovredni, tako da zbornik, po odličnih prispevkih v prvi polovici, proti koncu nekoliko oslabi. Kljub temu da nekateri članki sami po sebi niso dovolj prepričljivi, pa zbornik kot celota predstavlja pomemben doprinos k poznavanju in razumevanju Balkana.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 25. 11. 2007